

Tot el Vallespir, en la veu d'Edmond Brazès

Edicions Trabucaire ha publicat les 'Obres completes' del poeta i memorialista Edmon Brazès (Ceret, 1893-1980), la veu poètica més fina del Vallespir, com la va qualificar Josep Sebastià Pons. S'hi redescobreix una llengua allunyada dels models encotilladors. El volum és un homenatge al gran mantenidor de la flama de la catalanitat a Ceret.

“**V**ine a Ceret quan treu flor el cirerer, demanava la veu més fina del Vallespir en el primer vers del seu primer llibre”, *L'ocell de les cireres*. Edmon Brazès (Ceret, 1893-1980) el va publicar l'any 1957, ja de gran: tenia seixanta-quatre anys d'edat.

Era el primer títol de la col·lecció rossellonesa “Tramuntana”, de la barcelonessa Barcino de Josep Maria de Casacuberta. Josep Sebastià Pons apadrinava el poeta així: “No hi ha dubte: amb la seva tria original de paraules la veu d'en Brazès és la més fina de tot el Vallespir.”

Aquell llibre de versos va donar pas, vuit anys després, a un volum de proses costumistes, *Històries de veïnat* (“Tramuntana”, Barcino, 1965); una fantasia teatral, *La neu* (“Tramuntana”, Barcino, 1970), impulsada i perfilada per Esteve Albert, volum que es completa amb una antologia de versos i proses; els records de guerra *Els tres ocells* (Terra Nostra, Prada, 1979) i, finalment, el breu recull de poemes curts *Espigolada ça i enllà* (1979), il·lustrats per Miquel Arnaudès.

Abans de tot això, Brazès havia publicat una *plaque*, en francès, dedicada a mossèn Esteve Casaponce (1850-1932), narrador, folklorista i traductor, ceretà com ell, *La vie et l'oeuvre de Mossèn Esteve Casaponce* (1948).

L'ocell de les cireres és el primer llibre de Brazès, però ja fa quaranta anys que aquest barber, fill de barber i veterà de la Primera Guerra Mundial, escriu poemes. En va presentar als Jocs Florals de l'exili, on va ser premiat sovint, i en

publicava a les revistes rosselloneses *Tramontane*, *Almanac Català Rossellonès* i *Le Cri Cérétan*. També ha publicat proses narratives, a les revistes *Vallespir* (1931-1932), *Revue du Roussillon* (1933) i *Nostra Terra* (1936-1938).

Amb un xic més d'ambició i una millor recepció, hauria pogut inaugurar la narrativa contemporània nord-catalana, un quart de segle abans. Ho diu ara Miquela Valls, de la Universitat de Perpinyà, en la introducció del llibre que fa justícia a l'obra i la personalitat de Brazès, el volum de les *Obres completes*, publicat per les Edicions Trabucaire de Canet del Rosselló, amb un ajut de l'administració francesa.

Miquela Valls, que ha participat en l'equip filològic que ha preparat l'edició, juntament amb Mònica Batlle, Ramon Gual, Josefina Carles, Enriqueta Balardauriac, Maria Àngels Falquè i Robert Avril, considera que la prosa de Brazès dels anys trenta hagués estat digna d'inaugurar la narrativa contemporània nord-catalana a causa de la modernitat del gir, la fluïdesa de la llengua, la precisió de l'evocació i la poèticitat de la mirada, ja sigui quan anota coses vistes, esbossa quadrets o reviscola llegendes.

Les noves generacions de lectors no han tingut accés a Edmon Brazès, en especial els del sud dels Pirineus. La col·lecció “Tramuntana” de Josep Maria de Casacuberta pertany a un passat resistencial que va periclitat i que ara ens sembla molt llunyà. En aquest context, el volum de les *Obres completes* d'Edmon Brazès té una funció doble.

Edmon Brazès, l'any 1978. Llavors tonia vuitanta-cinc anys. La imatge il·lustra la coberta de les seves *Obres completes* i pertany al fons de la revista *Terra Nostra*. A sota, al costat de la seva germana, Joana, a Ceret.

Per una banda, ens torna la paraula de l'escriptor, d'una bellesa sorprenent, sempre imaginativa i mai gratuïta, i, per l'altra, ens resumeix la limitada vida cultural catalana del Rosselló del segle XX, primer sacsejada, pel que fa a l'ús social de la llengua, per la participació de la majoria dels joves a la Primera Guerra Mundial, i després progressivament escanyada per l'ensenyament francès. Contra aquest escanyament lluiten els voluntaristes com Brazès i Pons i també els catalans del sud que hi donen un cop de mà, com Esteve Albert i Josep Maria de Casacuberta.

En aquest ambient d'afebliment social de la llengua i de pessimisme, l'acte de fe d'Edmon Brazès és admirable. "No puc jo imaginar que el català esdevingui una llengua morta al Rosselló", escriu Brazès en el llibre *Els tres ocells*. Josep Sebastià Pons sí que s'ho ha imaginat, diu Brazès: "Sobre el destí del català al Rosselló, Pons manifestava un cert pessimisme. Era formal quan assegurava: 'Em demano per qui escric si, tard o d'hora, la meua obra ha de desaparèixer.' El desconfiava la deserció de la terra pel jovent i es consolava pensant que els pocs iniciats en l'idioma literari s'interessarien potser als seus reculls."

Brazès parla de "deserció de la terra". La terra té per a l'escriptor de Ceret una importància clau i és la terra, els noms de la terra, el que el fan escriure en català. No s'imagina la descripció del seu paisatge, enyorat o present, en vers o en prosa, d'altra forma que no sigui en català. Per a ell les coses existeixen pels seus noms, i els noms d'aquesta terra són catalans, no en poden tenir cap més altre.

El volum de les *Obres completes* d'Edmon Brazès, fruit d'una suma d'esforços coordinats per l'Escola de Català de Ceret, és una part de la història del Ceret del segle XX —també del Vallespir i de tot el Rosselló— perquè, en primer lloc, l'obra de Brazès fa història, social i geogràfica, del seu poble i de la vida d'un fill del poble. I dins de la vida d'aquest fill del poble, hi té una gran importància l'estada als escenaris francoalemanys de la Primera Guerra Mundial, estada que Brazès converteix en un recull d'episodis, modèlics per la manera

A la banda esquerra, i de dalt a baix, Edmon Brazès i el pare, barbers a Ceret, al 1908. Tocant el violoncel, amb Esteve Albert, al 1960. Una visita a Llavanera, al 1932, amb dos amics, per admirar els primers avions. A la dreta, tres amics "afaiten" el barber Brazès, al 1925. Passejada amb el cotxe de Miquel Baiñs de Reyners. I de soldat, a la Gran Guerra del 1914.

A l'esquerra, amb el filòleg Josep Maria de Casacuberta, de Barçino, el seu editor principal, al 1955. A sota a l'esquerra, amb el poeta Josep Sebastià Pons, amb qui visita una baryaca de pastors sota el puig de l'Aranyó, a Sureda, al 1939. A dalt a la dreta, imprès amb una cançoneta il·lustrada del soldat Edmon Brazès. I a Ceret, envoltat d'amigues, durant un permís, l'any 1916.

LA PERMA Y LO PINARD (Mòritz de l'Edmond Brazès)

-- Alabat sigui Deu! lo paper está firmat:
per deu dies me'n valg, viatge descomptat.
— Lo pinard catalá prompte t'hanrá refet:
aixís com nostre parla ell brolla clar y net.

Cançoneta, de l'Edmond BRAZÈS,

que tenen d'evitar el sentimentalisme tronat.

La literatura memorialística de Brazès és una de les literatures més personals escrites mai en llengua catalana, en una llengua catalana descotillada i tan o més catalana que l'estandarditzada per Barcelona, que podria servir d'exemple a l'escriptor que busca una veu única, a l'escriptor que no vol parlar amb la veu dels altres, sense caure en la desmesura ni en el barroquisme estèril, perills que Brazès sempre evita.

Un generós plec de fotografies presentades amb el títol "L'univers d'Edmon Brazès", però anotades amb peus coixos, dona caràcter d'àlbum al volum i reforça el caràcter de document històric de l'edició.

Miquel Valls, per la seva banda, enriqueix el valor documental del llibre amb la descripció detallada de la peripècia literària i cultural de l'escriptor, que és, en gran part, la del manteniment de la flama de la catalanitat. Miquel Valls utilitza, observem a la bibliogra-

fia, estudis majoritàriament nord-catalans. Brazès ha merescut molt poca atenció a la banda inferior dels Pirineus, cosa que contrasta amb l'estima que li va tenir De Casacuberta. Si l'estilística catalana fos adulta i fructífera, de ben segur que la seva llengua, en especial la de la prosa, hagués merescut atenció i potser algun escriptor llavors hagués sabut que Edmon Brazès pot ser un gran mestre.

Lluís Bonada